

SINIRIN YASAL “KAÇAK” LARI: MAKEDONYALI KAÇAK GELİNLER

Selda ADİLOĞLU¹

Öz

Türkiye hedefli Balkan göçlerinin, siyasi ve ekonomik sebeplere bağlı olarak geliştiği iddiaları, günümüz şartlarında kapsayıcı bir açıklama olmaktan çıkmıştır. Zira Balkanlardan Türkiye’ye yönelen göçlerin başlıca motivasyonları arasında artık sosyo-kültürel etmenleri de saymak gereklidir. Çalışma, Makedonyalı Türk kadınlarının evlilik aracılığıyla Türkiye’ye göç ettikleri iddiasını ortaya koymaktadır. Buna bağlı olarak da çalışma, Makedonyalı kadınların göç süreç ve göç kararlarını konu edinmekte, kaçarak gelin gelme ve sınır aşarak evlenme gibi iki olgu üzerinden de kaçma ve sınır terimlerine yeni okumaların getirilmesi gerektiği fikrini ileri sürmektedir.

Tekirdağ İli, Ergene ilçesine evlilik göçü ile göç etmiş Makedonyalı Türk kadınlar, çalışmanın araştırma topluluğunu oluşturmaktadır. Kadınlarla yarı-yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşülen 31 göçmen gelin içerisinde sekizi ile ise derinlemesine görüşmeler yapılmış, kaçarak gelin gelme süreçleri ve göç kararları kendi anlatıları üzerinden okunmaya çalışılmıştır. Görüşmelerde elde edilen başlıca bulgular, Balkanların klasik göç kategorilerine kadın göçlerinin eklendiğini, birer gelin olarak kadınların kendi başlarına göç edebildiklerini, göç kararlarında geride bırakılan/gidilen ülkelerin itici/çekici faktörlerinden ziyade ailevi tavır alışların ve/veya uzun süre alan evlilik süreçlerinin etkili olabildiğini göstermektedir.

Anahtar kelimeler: *Balkan göçleri, Kadın evlilik göçleri, Sınır-aşırı evlilikler, Kaç(ar)ak Evlilik Pratiği, Makedonyalı Gelin Göçmenler*

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Bursa Teknik Üniversitesi Sosyoloji Bölümü, e-posta: selda.adiloglu@btu.edu.tr

LEGAL FUGITIVES OF THE BORDER: MACEDONIAN BRIDE MIGRANTS

Abstract

The claims that migrations from Balkans to Turkey are due to political and economic reasons are not comprehensive regarding conditions today. Socio-cultural factors should also be mentioned as a motivation for migrations from Balkans to Turkey. This study claims that Macedonian Turkish women migrate to Turkey through marriage. Accordingly, the study focuses on Macedonian women's decision and process of migration and suggests that there is a need for new readings of elopement and borders depending on two notions as running away (elopement) to Turkey to get married and cross border marriages.

The sample of the study is women who migrated to Ergene, Tekirdağ due to their marriages. The topic of the study is cross-border marriage of these women who eloped to get married. Semi-structured interviews were held with these women. Eight out of thirty-one women interviewed were interviewed in depth. The process of their elopement and their decision to migrate were examined through their narration. Main findings of the interviews show that women migration is added to the Balkans' classical migration categories, that women can migrate on their own as brides, and that families taking an attitude and/or long process of marriage preparations rather than the push/pull factors of home/destination countries play an important role while taking migration decision.

Keywords: Reverse Migration, East Black Sea, Agriculture, Developmental policy, Retirement

Giriş

Erder (2014), Osmanlı'nın modernite ile imtihanı sırasında deneyimlediği göçlerin bütün diğer geleneksel tarım toplumlarında olduğu gibi "denetimli" ya da "zorunlu" olarak gerçekleştiğini aktarır. Ciğerci (2012), zorunlu göçlere değinmekle birlikte Türkiye'ye yönelen göçleri ayrıca Balkanlarla ilişkilendirmektedir. Ona göre (Ciğerci, 2012), Gelen nüfusun büyük çoğunluğu Balkanlar'daki eski İmparatorluk sınırlarından göç etmişlerdir. Her iki açıklamadan genel bir çıkarıma varılacaksa, Türkiye göç yazını anlamında Türkiye'ye yönelmiş göçlerin zorunlu olmasıyla birlikte Balkanlarla yakından ilişkili olduğu anlaşılır. Bu iki hususa ilave olarak göçlerin zaman içerisinde değiştiği gerçeği de göz önünde bulundurulmalıdır.

Özgür (2012), göçlerin savaşlar gibi bukalemun misali değiştiğini yazar. Göçlerin değiştiği fikrini ortaya atan pek çok düşünür vardır. Castles ve Miller (2008), Kofman ve diğerleri (2000) bu düşünürlerden sadece bir kaçıdır². Çalışmanın konusunu teşkil eden Balkan göçleri de benzer bir değişimden nasibini almıştır. Bu noktada Erder (2014), Balkan göçmenlerinin eğilimlerindeki değişimden söz etmekte; Özgür (2012) 1990 sonrasındaki dönemde Balkan ülkelerinden kaynaklanan zorunlu göçlerin Batı Avrupa ülkelerine yönelen göçmenlerden dolayı değişmeye başladığını aktarmaktadır³. Görüleceği üzere göçmen eğilimlerine eğilen her iki düşünür, Balkan kökenli göçmenlerin Türkiye'den ziyade Avrupa ülkelerine yöneliyor olmalarını Balkan göçlerindeki değişim olarak ortaya koymaktadırlar. Bununla birlikte Balkan göçleri, yönelim kadar hem nitelik itibariyle hem de göçmen tipleri itibariyle değişmektedir. Balkanlardan Türkiye'ye doğru değişen göç dalgalarına eğildikleri çalışmalarında İçduygu ve Sert (2015), son dönem göçlerden büyük bir kısmının geride bırakılan ülkelerde var olan ekonomik sıkıntılardan dolayı yaşandığı bilgisini aktarırlar. Bu nedenle gelenlerin de düzensiz emek göçmenlerini teşkil ettiğini anlatırlar. Tüm bu yazılanlardan bir özet çıkarılacak olursa, literatüre yansımış örnekleriyle Türkiye ile alakalı göçlerin fazlasıyla zorunlu olarak gerçekleştiği, kayda değer oranda Balkanlarla ilişkili olduğu ve zamanla değişen bir nitelik gösterdiği belirtilebilir. Göçlerin

² Her üç yazar, çalışmalarında göçlerin değiştiği vurgusunda bulunur. Yazarlara göre, yeni dönemdeki göçler küreselleşmiş, hızlanmış, çeşitlenmiş ve kadınlaşmıştır.

³ 1990'larda, çeşitli sosyo-ekonomik ve demografik nedenlere bağlı olarak Avrupa ülkelerine doğru Balkan göçleri yaşanmıştır. Detaylı bilgi için bkz.: (Bonifazi and Mamolo, 2004).

değiştığı iddiası Balkan göçleri özelinde ne düzeyde geçerlidir veya mevcut örnekler ne denli göç yazınına taşınabilmektedir? Bu bağlamda çalışmanın gidişatını belirleyecek nitelikte ve önemde iki temel soru akla gelmektedir. Buna göre, cevabı aranabilecek ilk soru, Türkiye'nin mevcut Balkan göç yazını güncel dönüşümleri yeterince takip edebilmekte midir? Bir diğeri ise; Balkan göç kategorilerine yeni kategoriler eklenmekte midir?

İlk soruya verilebilecek cevap kapsamlı bir literatür taramasını gerektirir. Çalışmanın kapsamı ve konusu, bu soruya net, tartışmasız bir cevap vermekten uzaktır. Zira çalışmada, birinci sorudan ziyade ikinci soruya odaklanılmakta, ilk soru, ileriki araştırmacılara bir araştırma konusu olarak öneriden öteye gitmemektedir. İkinci sorunun en yalın cevabı ise “evet”tir. Bilindiği üzere Balkanlardan Türkiye'ye yönelen göçler, en temelde siyasi çalkantı, kargaşa, savaş gibi siyasi nedenlerle yaşanmış, ekonomik etkenler (sıkıntılar), göçlerin devamına yol açmıştır. Bugün Balkan göçlerini, siyasi ve ekonomik etkenlere iliştiirebilmekle birlikte sosyo-kültürel etkenleri de göz önünde bulundurmak, bugünün değişen dünya şartlarında Balkan göçlerini anlamada kolaylık sağlayacaktır. Bu tercih, aynı zamanda bu çalışmanın izahını kolaylaştırdığı gibi ilgili göçlerin sosyo-kültürel etkenlerle şekillenmiş türüne odaklandığını ortaya koymaktadır. İçduygu (2014), 2000'li yılların başından bu yana Türkiye'ye düzenli bir yabancı göçü olduğu bilgisini aktardığı çalışmasında gelenlerin profesyonellerden, öğrencilerden ve emeklilerden oluştuğunu belirtir. Balkanlardan emekli veya profesyonel olarak gelenlerle ilgili ne istatistiki ne de akademik bir çalışma olmadığından bu konuya değinmek olası görünmemektedir. Ancak Balkanlardan öğrenci olarak gelenlerin mevcudiyetini hem akademik çalışmalarda hem de resmi kurum ve kuruluşların raporlarında görmek mümkündür (Çağlar, 1999; Derman, 2010; Beltekin ve Radmard, 2013; Gürbüz ve Güleç, 2016; Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü bülteni). Çalışma konu ve kapsamından uzaklaşmamak adına kısaca değinilecek olursa, Balkan ülkelerinden her yıl düzenli olarak belli oranlarda öğrenci, lisans ve üstü eğitim almak için (TÖMER ve ön lisans eğitimleri dahil) Türkiye'ye gelmektedir⁴. Gelen öğrencilerden

⁴ 2010-2011 eğitim öğretim yılı içerisinde TÖMER ve ön-lisans eğitimleri dâhil Balkan ülkelerinden (Kosova, Makedonya, Bulgaristan, Bosna Hersek, Sancak ve Karadağ) Türkiye'ye toplam 1425 öğrenci gelmiştir. Detaylı bilgi için bkz.: (Özoğlu, Gür ve Coşkun, 2012).

kaçının Türkiye'de kalmayı seçtiği ve kaçının geri döndüğü konusu da ayrıca bir araştırılabilecek derinlik ve özgünlüktedir. Başka bir ifade ile eğitim hareketliliği kapsamında gelen öğrencilerden kaçının eğitim göçüne yol açtıkları hususu araştırılmaya muhtaçtır. Eğitim hareketliliğiyle gelmiş, eğitim hayatının sonunda ise dönmesi beklenen öğrencilerin ülkelerine dönmeyip Türkiye'de kalmayı seçmeleri hem bir göç eylemidir hem de bu eylemin keyfi nitelikte gerçekleştiğinin bir göstergesidir. Dolayısıyla zorunlu olarak kategorize edilen Balkan göçlerinin, keyfi -zorunlu olmayan- kategorileri de içerebildiği anlaşılmaktadır. Eğitim gibi evlilik de benzer tarzda olup bir göç nedeni veya göç amacı olabilmektedir (Adiller, 2016). Çalışma, Balkan göçlerinin "zorunlu" olarak gerçekleştiği kanısında bir kırılmanın yaşandığını örnek olay ve anlatılarla ortaya koymaya gayret etmektedir. Bunun için ise evlilik ile göç etmiş kadınların deneyimleri irdelenmektedir.

Yeni bir olgu olmakla birlikte Balkanlardan Türk kökenli kır kadınları, Türkiye'ye -birer göç stratejisi olarak gelişmiş olsun veya olmasın- evlenerek göç etme eğilimi sergilemektedir. Ancak burada unutulmaması gereken husus, evlilik göçünü deneyimlemiş olan kadınların, Balkan coğrafyasındaki kadınların tamamını temsil edemeyeceği gibi, Makedonyalı kadınların tamamını da kapsayabilecek yaygınlıkta olmadığıdır. Buradaki iddia salt araştırma topluluğunun yaşam alanları (Radoviş ve Ustrumca Belediyeleri dolayısıyla ülkenin doğu yakası) ile birlikte bu bölgelerde yaşayan Türknüfusunu kapsamaktadır. Dolayısıyla Balkan göçlerinin değiştiği vurgusundan ziyade, yeni kategorilerin eklendiği vurgusu çalışmada ara ara dillendirilmektedir.

Çalışmanın amaçlarından ilki, klasik Balkan göçleriyle zorunlu göçleri birbirine bağlayan tanımların ötesine giderek, keyfi nitelikte göçlerin de yaşanabildiğini ortaya koymak iken, bir diğer amaç göçle ilişkili kavramların (sınır, kaçma) farklı yönleriyle ele alınabileceğini göstermektir. Çalışmanın ilerleyen safhalarında da görüleceği üzere sınır kavramı, yönetim ve devletle ilişkilendirilmeden de var olabilmektedir. Keza kaçma(k) da. İnsanlar sadece devletlerin sınırlarını deneyimlemez, gündelik pratiklerinden, sosyo-kültürel yaşamlarından dolayı da sınırlarla tanışıktır. Benzer şekilde kaçma hareketi de sınırları geçmek için devlet onayı alamayanların başvurdukları bir yoldan ibaret değildir. Bazı durumlarda -ve bu çalışmada da görüleceği gibi-, ailevi

veya geleneksel sınırlardan ve bu sınırları aşanlardan söz etmek gerekir. “Kaçak” nitelemesi almış, birçok sınır türünü (bireysel, ailevi ve devlet/ülke) geçmiş kadınlar, bu çalışmanın araştırma topluluğunu oluşturmaktadır. Kadınların göç anlatıları, göç nedenleri-süreçleri ile “kaçarak” gelin gelme hikâyelerini içermektedir. Kaçarak gerçekleşen evlilik göçlerinin fazlasıyla kişisel hikâyeler barındırması, yöntemin seçiminde uzun süreli ve kapsamlı araştırma, anlama ve analiz etme süreçlerinin birlikte işleyebileceği bir teknik veya teknikler kümesi ile yaklaşılması gerektiğini göstermektedir.

Amaç

Yukarıda da belirtildiği gibi, Türkiye hedefli Balkan göçlerinin yeni kategoriler halinde devam ettiğini ortaya koymak ve değişen göç kategorileri gibi göçle ilişkilendirilen bazı kavramların (sınır, kaçma gibi) bilindik tanımlardan öteye gidilmesi gerektiğini örnekleriyle göstermek, bu çalışmanın iki esas amacıdır. Bu bağlamda yeni göç kategorileri olarak tanımlanan göçlerin hangi bölge/bölgelerden kaynaklandığı, kimler tarafından tercih edildiği ve yeni bir kategori olarak görülmesinin nedenleri bu çalışma kapsamında irdelenmektedir. Çalışma, yukarıdaki sorulara cevap arama kolaylığı sağlayacak olan yarı-yapılandırılmış görüşme tekniği ile şekillenmektedir. Görüşmeler, göçlerin bireylerdeki tezahürüne, başka bir ifade ile çağrıştırdığı anlam ve hizmet ettiği amaçlara eğilebilmeye olanak tanıyacak, bireysel deneyim halinde gelişen kadın evlilik göçleri, kaçak evlilikler ile ilgili detaylara inebilmeye imkân sağlayacaktır. Burada, evlilik aracılığıyla göçü deneyimlemiş göçmen kadınlarla görüşmeler planlanmış, evlilik aracılığıyla Makedonya'dan göç etmiş kadınların yoğun olarak yaşadıkları Tekirdağ, Ergene ili, görüşmelerin yürütüleceği alan olarak seçilmiştir. Dar bir alanın seçilmiş olması ve sınırlı bir örneklem grubu ile görüşülmesi, çalışma kapsamında ortaya çıkan tespitin tüm Balkan göçlerine genellenebilir olmasına engeldir. Kaldı ki çalışma, genelleme ortaya koymaktan ziyade yeni kategorilerin gelişmekte olduğu bilgisini, farkındalığını kazandırmaya gayret etmektedir.

Yöntem

Çalışma, nitel araştırma yöntemleri esasına göre şekillenmiştir. Nitel araştırma yönteminin tercih edilme nedeni, araştırılan konu ve araştırma topluluğunun niteliği ile ilgilidir. Bilindiği üzere göç konusu gibi kadın göçmenlerin göç serüvenleri, rakamlardan ziyade anlatılar, anlatılanlar üzerinden anlaşılabilir. Creswell (2016), kolayca ölçülemeyen değişkenleri belirleme ve susturulmuş sesleri (burada kadın göçlerinin fark edilmeyişi örnek olarak verilebilir) duyma ihtiyacına cevap verebilecek nitelikte bir yöntem olarak nitel araştırma yöntemlerinin uygunluğunu savunur. Benzer bir düşünce, Kümbetoğlu (2012) tarafından dile getirilmektedir. Yazara göre kimi araştırmalar, istatistiksel veriye dayalı tarama tipinden ziyade daha çok kesit sunan, ayrıntıları anlamaya yardımcı niteliksel bir yönetime ihtiyaç duyar.

Göç ve kadın mevzusu da ayrıntılarda gizli hususlarla anlaşılmaya muhtaç konulardır. Yine aynı noktadan hareketle Creswell (2016), bu anlayışın gelişebilmesi için insanlarla konuşmayı, onların yaşam alanlarına giderek hikâyelerini anlatmalarına izin vermek gerektiğini iddia eder. Bu düşünceye uygun olarak çalışmada, göçü şekillendiren kadın göçmenlerle yarı-yapılandırılmış mülakatlar yapılmıştır. Mülakatlar Ergene'de gerçekleştirilmiştir. Görüşülen kadınların seçiminde ise iki esas belirleyici etken göz önünde bulundurulmuştur. Bunlardan ilki, kadınların Makedonya'da doğup yaşarken Türkiye'ye gelin gelmiş olmaları, bir diğeri de evlendikleri kişilerin birinci veya ikinci kuşak göçmenlerden olmalarıdır.

Katılımcılar (Evren-Örnekleme)

Yukarıda da değinildiği gibi, katılımcıların tamamı Makedonya'da yaşarken⁵ evlenerek Ergene'ye gelin gelmiş göçmenlerden oluşmaktadır. Görüşülecek gelinlerin sayısının tespitinde nitel araştırma tasarımı için geçerli olan veri doygunluğunun karşılanması şartı esas alınmıştır. Buna bağlı olarak da toplamda 31 görüşmeci ile yarı yapılandırılmış mülakatlar gerçekleştirilmiştir.

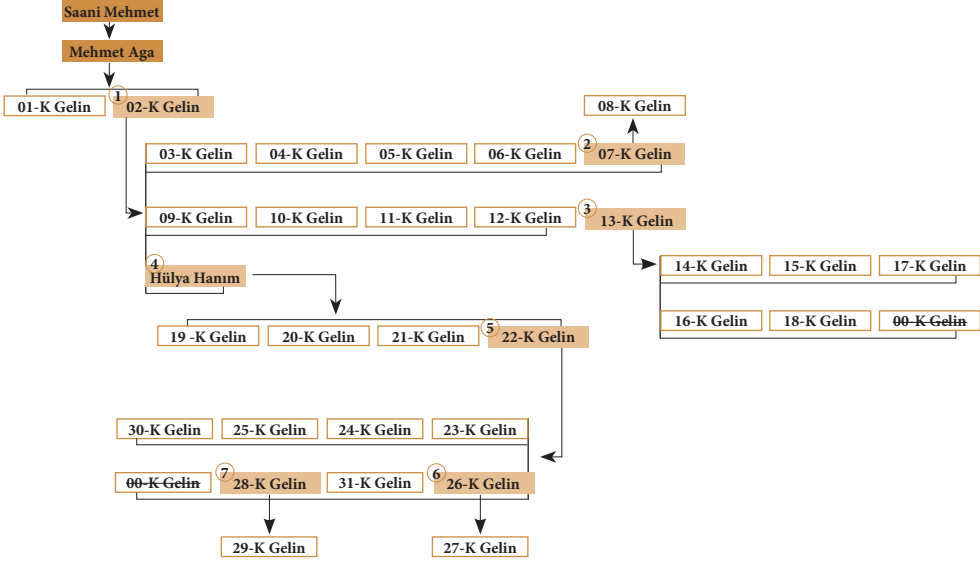
⁵ Doğu Makedonya, Radoviş (Mak. *Radoviš* and *Радовиш*) Belediyesi sınırlarında kalan Türk köylerinde yaşayan Türklere aittir. Radoviş Belediyesi dahil Makedonya'nın birçok şehir ve köylerinde Türk nüfusu yaşar. Türklere, Makedon ve Arnavutlardan sonra üçüncü büyük etnik topluluğu (2005'de, 4,061 kişi) oluştururlar.

Görüşülen kadınlar arasında çalışmanın konusunu teşkil eden sekiz gelin ile kaçarak gerçekleştirdikleri evlilikleri derinlemesine konuşulmuş, anlatıları kayıt altına alınmıştır.

Görüşülen kadınların belirlenmesinde kartopu örnekleme başvurulmuştur (**Tablo 1**). Ergene'deki araştırmada, kartopu örnekleminin başlangıcı, Ergene Makedonyalılar Derneği Başkanı Saani Mehmet'in bu makalenin yazarı olan araştırmacıyı, Ergene'nin en yaşlı Makedonyalı göçmeni olan Mehmet Aga ile tanıştırmayı ve Mehmet Aga'nın araştırmacıyı, akraba gelinleri olan 01-KE⁶ gelin ile 02-KE geline götürmesiyle sağlanmıştır. 02-KE gelin tabloda da görüldüğü üzere (**bkz. Tablo 1**) kartopu örnekleminin hem ikinci görüşmecisi hem de kar tanesinin kartopuna dönüşmesinin başlatıcısı olmuştur. 02-KE gelin, araştırmacıyı, ilk aşamada beş, ikinci aşamada beş geline ulaştırmıştır. İlk aşamada görüşülen gelinlerden beşincisi (07-KE), arkadaşı 08-KE gelinin de kendisi gibi Türkiye'ye gelin geldiğini anlatmış, arkadaşı ile iletişim kurulmasında ve görüşülmesinde aracı olmuştur. İkinci aşamadaki beş görüşmede, 13-KE gelin, tanıdığı ve yardımcı olabileceğini belirttiği altı görüşmeci gelin ile görüşmenin yapılabilmesinde aracı olmuştur. Diğer gelin göçmenlere ulaşmada ise 02-KE gelin, diğer gelinlerle tanışıklığı olduğunu belirttiği Hülya Hanım'la iletişimin kurulmasını sağlamış, Hülya Hanım dört gelin görüşmeci ile araştırmacıyı görüştürmüştür. Bu görüşmeler sırasında 22-KE gelin, tanıdığı arkadaşlarıyla görüşmelerin yapılabilmesine aracılık etmiş, toplamda sekiz gelin ile görüşülmüştür. Bu görüşmeler esnasında iki gelin, arkadaş ve kardeşi olan gelinlerle de görüşmelerin yapılmasında aracılık etmiştir. Sonuç olarak görüleceği üzere, Ergene'deki görüşmelerde gelinlerin kendileri herhangi bir müdahale (eş, kayınvalide gibi) ile karşılaşmadan aracılık yapmış, kartopu örnekleme sorunsuz tamamlanmıştır. Görüşmeler, gelinlerin gelin geldikleri evlerde gerçekleşmiştir.

⁶ Yazım, katılımcıların özel bilgilerinin de yer almasından ötürü gerçek isimler yerine kodlar ve sahte isimlerle şekillenmiştir.

Tablo 1: Ergene, Kartopu Örneklemi

Veri Toplama Tekniği

Çalışmada görüşme tekniğine başvurulmuş. Görüşmeler yarı-yapılandırılmış olarak gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların ses veya görüntü kaydına karşı çıkmalarından ötürü görüşmelerin tamamı yazılı olarak kayıt altına alınmıştır. İki tür görüşme formu kullanılmıştır. İlk görüşme formu katılımcıların demografik bilgilerini öğrenmeye yönelik hazırlanırken, bir diğeri ise konuyla doğrudan alakalı belli başlı temaları (ulus-ötesi evlilik, göç süreci, motivasyonları, kaçarak gelin gelme, göçmen ağları, sosyal sermaye, bütünleşme gibi) içermektedir. Temalar, Makedonya'dan Türkiye'ye doğru yaşanan kadın evlilik göçlerini irdelemeye fırsat verirken, aynı zamanda önemli bulguların da açığa çıkmasına vesile olmuştur. Bu bulgulardan biri evlilik göçleri ile gelen kadınlardan bir kısmının aile onayı almadan "kaçarak" gelin geldiklerini ortaya koymasındır. Çalışma, tam da bu noktaya, kaçarak gelin gelenlere eğilmekte, göç süreçleri ve kararları kaçak gelinlerin anlatıları üzerinden aktarılmaktadır.

Kavramsal Çerçeve

Metin boyunca ara ara aktarıldığı gibi bu çalışma, “kaçak” nitelemesi almış Makedonyalı Türk kadınlarının yapmış oldukları sınır aşırı evliliklere eğilmektedir. Bir evlilik geleneği ile ilişkilendirilen kaçarak evlenme, kaçak gelin gibi deyimler, bu çalışmanın kavramsal çerçevesini oluşturur. Dolayısıyla çalışmanın bu bölümünde söz konusu kavrama değinilmektedir.

Evlilik için kaçma/kaçırılma davranışı, Türkiye dâhil birçok ülkenin geleneksel evlilik deneyimleri arasında sayılmaktadır. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bünyesinde evlilik kararlarına yönelik yapılan bir araştırmada (2015) da görüldüğü gibi, kişilerin kendi kararları, görücü usulü ve kaçma/kaçırılma gibi evlilik kararı birkaç kategoride sınıflandırılmıştır. 1980 öncesi yıllarda %4,7 olan bu oran, 2006-11 yıllarında 3,5’e gerilemiştir. Aynı kaynakta, kişinin kendi kararı ile gerçekleşen evlilikler ile görücü aracılığıyla yapılan evliliklerde belirgin bir artış-azalış söz konusudur. Kaçarak/kaçırılarak gerçekleşen evliliklerde ise göze çarpan bir farklılık olmaz, çünkü bu tarz evliliklerin ülke genelinde tercih edilme oranı sınırlıdır. Belli yerleşim birimlerinde ve belli nedenlerle kaçarak/kaçırılarak evliliklerin yaşandığı belirtilebilir. Buna bağlı olarak da yıllara göre belirgin düzeyde rakamsal oynamaların yaşanması pek de olası görünmemektedir. Toplum genelinde kaçarak/kaçırılarak evliliklerin sınırlı düzeyde kalması, toplumun tamamına genellenebilir bir evlilik türü olduğu fikrini çürütür. Bu tespitle birlikte bu tarz evliliklerin tercih edilmediğini söylemek de yanıltıcıdır. Özellikle geleneksel topluluklarda uygulanan evlilik türlerinden biri olan kaçarak/kaçırılarak evlilikler⁷, halen varlığını sürdürmektedir.

Evlilikler özelinde kaçırma usulünün zorla ve anlaşmalı şekilde iki türde gerçekleştiği belirtilebilir. Zorla gerçekleşen kaçırılmalar, kız kaldırma⁸ ve *oturakalma*⁹ olarak alt kategorilere ayrılır, anlaşarak kaçırma ise kaçışma veya

⁷ Kaç(ırıl)arak gerçekleşen evliliklerle birlikte, Türk toplumunda farklı evlilik türlerine de rastlanır. Sezen (2005) çalışmasında, Türkiye genelinde otuzu aşkın evlilik türü tespit etmiştir. Daha kısa bir sınıflama ise Kabaklı-Çimen (2008)’in çalışmasında görülür. Kabaklı-Çimen’e göre evlilik türleri, görücü usulü evlenme, tercihli evlenme, anlaşarak evlenme ve kız kaçırma usulü evlenme şeklinde sınıflandırılabilir. Bununla birlikte, toplumun meşru saydığı evlilikler de bunlardır.

⁸ Kızın rızası olmadan, pusu kurularak kızın kaçırılması durumuna denilir.

⁹ Kızın kendi isteğiyle (ancak oğlanın isteği/bilgisi olmadan) oğlan evine kaçması veya bohçasını alıp, gidip oğlan evine oturması anlamında kullanılmaktadır (Kabaklı ve Çimen, 2008).

anlaşma yoluyla kaçma olarak tanımlanır (Kabaklı-Çimen, 2008; Yaşa, 1969). Kaç(ır)ma eyleminin alan yazında kapsamlı şekilde ele alınmadığı söylenebilir. İstatistiki anlamda da güncel ve güvenilir veriden söz etmek zordur. Bununla beraber, böylesi bir gelenekte Kırgızistan'ın dikkat çeken ülkelerden biri olduğu belirtilmelidir. Amsler ve Kleinbach (1999), Kırgızistan'daki kaçırma pratiğinin "ulusal gelenek" olarak¹⁰, Kazakistan ve Türkmenistan gibi diğer Orta Asya ülkelerinde de geçerli olduğunu, tarihsel anlamda Japonya, Türkiye ve Çin gibi birçok ülkede de var olduğunu aktarırlar. Bu çalışma konusunu oluşturan kaçarak gerçekleşen sınır-aşırı evlilikler ise Makedonya ve Türkiye arasında gerçekleşen kadın evlilik göçlerine has bir nitelikte, özgünlüktedir. Çalışmanın özgünlüğü, evliliklerin kaçak gelinlerle gerçekleşmesi kadar sınır-aşırı mesafelerle ilişkili olmasında aranmalıdır. Bu noktada sınır, çalışmanın ikinci önemli kavramıdır.

Sınır kavramı Anderson'un deyimiyle (1996) askeriye ve güvenlik ihtiyaçlarına dayanmakla birlikte hukuk, diploması ve politika gibi disiplinlerle birlikte antropolojide, tarihte, politika biliminde, halkla ilişkiler hukuku ve sosyoloji yazılarında da ayrıca kullanılmaktadır. Temelde dış dünyaya karşı koruyucu engeller, filtreler, köprüler ve geçiş kapısı anlamında (Anderson, 1996) kullanılmakla birlikte; dönemlere ve disiplinlerin yaklaşımlarına göre de değişebilen anlamlara sahiptir. Genç (2014) 1960'lara kadar sınır konusunu çalışan akademisyenlerin sınırları sadece siyasi karar alma süreçleri sonucu ortaya çıkmış fiziksel ve statik çizgiler olarak gördüklerini ve bu sınır çizgileri ile dünyayı ülkeleştirilmiş bir dünya olarak resmettiklerini yazar. Ülkeleştirilmiş bir dünya resmetmekten farklı bir açıklamayla Van Gennep, sınıra soyut anlamlar yükler. Yazar (Van Gennep, 1960) toplum içerisinde bireyin bir geçişten (eşik) diğerine, bir yaştan ötekine, bir meşgaleden öbürüne

¹⁰ Kırgızistan özelinde kaçırma pratiği üzerine çalışmalar yürüten Amsler ve Kleinbach (1999), Kırgızistan'da gelin kaçırma (*bride kidnapping*) uygulamasının suçun karşılığı ulusal bir gelenek olarak tanımlandığını ifade ederler. Yapılanın bir suç olabileceği fikri bu noktada önemlidir. Gelenekleştirilen bu pratiğin sorgulanması veya en azından yaşanan kaç(ır)ma pratiğinin zoraki mi yoksa gönüllü şekilde mi gerçekleştiği bilgisi, eylemin kadınlar üzerindeki etkisini ortaya koymasından gereklidir (Nkosi, 2014). Kırgız alan yazınında kaç(ır)ma pratiğini bir gelenek olarak tanımlayanların yanında, gelenek olmadığı iddiasını da savunanlar bulunmaktadır (Kleinbach, Ablezova, and Aitieva, 2005). Zira Amsler ve Kleinbach'a göre (1999), anlaşmaya varılmadan zorla veya aldatmayla gerçekleşen kaçırma bir şiddet hareketidir, karşılıklı anlaşmayla bu yolun tercih edilmesi ve bunun sonucunda evliliğin gerçekleşmesi durumunda ise çiftin diğer geleneklerden uzaklaşarak tek bir geleneği uyguladıkları belirtilebilir.

geçtiğini belirterek bir anlamda bireyin ara ara bir sınır geçişi ile yaş, durum, konum, yaşantı değişimine gitmiş olduğunu anlatır. Diener ve Hagen (2012), konuyu genelleyerek insanların ailevi, sosyal, ekonomik veya politik sınırlarla çevrili bir dünyada yaşadıklarını belirtirler. Bu sınırlar, toplumsal yaşamı (aile ortamı, komşular, iş ortamı, hastane) şekillendirebildiği gibi, gündelik yaşamın geçtiği mekânları (mutfağı yatak odasından ayıran sınırların, koridoru, lavabodan ayırması gibi) belirler, insanın yaş alma aşamalarını (bir yaştan diğer yaşa geçişle büyüme, olgunlaşma, ihtiyarlama) görünür kılar. Duvarlar, kapılar, çitler, ağaçlar, kapı-pencere eşikleri gibi cismani ve görünür unsurlar birer sınırdır. Görünmeyen zihinsel, psikolojik, geleneksel, dini veya kimlik temelli ayrımlar da birer sınır işlevi görür. Bu noktada Anderson (1996), psikologların iddialarından hareketle, bireylerin sınırlı kişisel alanları olduğunu, rıza göstermeleri durumunda diğerlerini kendi kişisel alanlarına dahil ettiklerini, rıza gösterilmeden yaşanan ihlalleri ise düşmanca veya endişeli bir tepkiyle karşıladıklarını aktarır. Araştırmacıya göre, bu kişisel hassasiyetler, devletler ve toplumlar tarafından da sergilenir. Başka bir ifadeyle, Anderson (1996), devletlerin de bireyler gibi sahip oldukları alanlara önem verdiklerini, rızaya bağlı geçişlere izin verirken, rızası olmadan yaşanan ihlallere ise düşmanca veya endişeli tepkiler verdiklerini iddia eder. Rızaya bağlı olmayan geçiş mevzusu, yasal olmayan veya kaçak¹¹ geçişle telaffuz edilmektedir. Göç yazınında kullanılan “kaçak” terimi, bilhassa göç yasalarıyla kavramlaşır, ulusal sınırlardan geçemeyenlere atıf yapar (Dauvergne, 2008). Bu çalışma kapsamında ele alınan kaçma eylemi ise ne göç yasalarıyla ne de ulusal sınırlarla ilgilidir. Buradaki kaçma eylemi veya kaçak olma hali, ailevi, geleneksel sınırları, aile onayı almadan geçenlerle gerçekliğe dönüşmüştür.

Bulgular

Bilindiği üzere Türkiye, tarihi, kültürel ve coğrafi nedenlerle Balkanlara ve Balkan göçlerine aşinadır. Cumhuriyet öncesi ve süresince yaşanan göçlerde pek çok milliyetten kişi/kişiler Türkiye’ye sığınmış, göç etmiştir. Bugün birçok

¹¹ Yasal olmayan, yasa dışı ve kaçak terimleri ile kaçma eylemi ifade edilirken, İngilizcede birden çok terim kaçak kavramını anlatır: *Unauthorized, undocumented, illegal, clandestine, irregular* (Dauvergne, 2008).

şehir, Balkan ülkelerinden gelen soydaş ve dindaş göçmenlerle şekillenmiş durumdadır. Bursa, İstanbul, İzmir, Tekirdağ, bu şehirlerden sadece bir kaçıdır. Çalışma alanını teşkil eden Tekirdağ, klasik Balkan göçleri ile Balkan göçmenlerine ev sahipliği yapmakla birlikte yeni dönem göçlerle de karşı karşıya kalmış görünmektedir (Adiller, 2016). Zira Makedonya'nın doğu kesimlerinden çok sayıda Türk göçmen, Tekirdağ'a göç etmiş ve halen de göç etmektedir¹². Yeni dönem göçler arasında sayılan evlilik ve eğitim göçlerinden bilhassa evlilik göçleri bugün, Tekirdağ'ın Ergene ilçesine doğru yaşanmaktadır (Adiller, 2016). Bu bulgu¹³ ise Balkanlardan Türkiye'ye doğru siyasi sebeplerle yaşanmış göçlerin, giderek sosyo-kültürel göçlerle yer değiştirmeye başladığını göstermesi bakımından dikkate değerdir.

Makedonyalı Türk kadınlar, yeni yaşam alanları yaratabilmek adına soydaş göçmenlerle tanışıp, evlenme yolu izlemekte, evlilik aracılığıyla Türkiye'ye göç etmektedirler. İzmir, Tekirdağ ve İstanbul, Makedonyalı Türk kadınların evlenerek gelin geldikleri şehirlerin başında gelir. Her üç şehrin evlilik göçlerinde hedef konumda olması, yaşanmış göçlerle oluşmuş bir göçmen topluluğuna ve bu topluluğun göçmen ağları yaratmış olmasına dayanır. Tekirdağ ili de yukarıda değinildiği üzere Tekirdağ ve bilhassa Ergene, Doğu Makedonya kökenli Türklere ev sahipliği yapmaktadır.

Yukarıda aktarılanlardan da anlaşılacağı gibi Makedonyalı Türk kadınlar, köken ülkeleri olan Makedonya'yı yasal yollarla terk etmekte, yasal yollarla Türkiye'ye giriş yapmaktadırlar. Makedonya'dan Türkiye'ye doğru gelişen uluslararası evlilik göçleri, son 20-30 yıllık bir geçmişe sahiptir (Adiller, 2016). Makedonyalı Türk kadınlar, birinci veya ikinci kuşak göçmen erkeklerle düğün ve benzeri etkinliklerde karşılaşarak sınır-aşırı evlilikler yapmaktadırlar. Bu çalışma kapsamında görüşülen 31 göçmen gelin, hem gelin göçmen gerçeğini hem de klasik Balkan göçleri söyleminin değişmesi gerektiği düşüncesini ortaya koymaktadır. Buna göre 20-30 yıllık süre zarfında (araştırma topluluğu

¹² Doğu Makedonya Derneği Başkanı Saani Mehmet'in verdiği bilgilere göre, Makedonya göçmenlerinin Ergene ilçesine gelişleri 20 yıl öncesine kadar geri gitmektedir. O zamandan bugüne kadar, Ergene'ye gelmiş göçmen sayısı tahminen 350-400 hane (2015 yılı verileri) civarındadır.

¹³ Bu makalenin yazarı doktora tez çalışması için Tekirdağ Ergene ilçesinde 31 kadın görüşmecinin yanı sıra Doğu Makedonya Türklerini temsil edebilir nitelikteki isimlerle görüşmeler yapmış, görüşmelerden çıkan sonuçlar, evlilik göçlerinin yaşandığını ortaya koymuştur.

olan) 31 kadın, ailesini geride bırakarak Türkiye'ye göç etmiş durumdadır. Son yıllarda ortaya çıkan en önemli bulgu, küreselleşen dünyada göçlerin giderek kadınlaştığıdır (Castles and Miller, 2008). Bu fikre göre, kadınlar giderek artan bir yoğunlukta iş, aş veya eş amacıyla göç etme eğilimi geliştirmekte, göç etmektedir (Adiller, 2016). Eş için yapılan göçlerin çıkar amacıyla mı yoksa gerçek duygusal bağların etkisiyle mi gerçekleştiği tartışılarsun, kadınlar, Makedonya ve Türkiye ekseninde olduğu gibi dünyanın pek çok yerinde sınır-aşırı evliliklerle göçü birlikte deneyimlemektedirler. Söz konusu evliliklerde, evlilik ve göç süreçleri, gelinler, eşler, anne-babalar ve/veya çocuklar temelinde irdelenmektedir. Dolayısıyla çalışmaların birçoğu (Akpınar, 2007; Aybek vd., 2015; Chun, 1996; Deniz vd., 2013; Gelekçi, 2014; Ekiz-Gökmen, 2011; Özgür ve Aydın, 2011; Piper and Roces, 2003; Takeda and Matthews, 2009; Taş, 2014; Teule vd., 2012; Watts, 1984; Yılmaz, 2009) evlilik ve göçü aktörler temelinde incelemekte, geleneksel pratikler ve sınır geçişleri anlamında akademik bir yoğunlaşma yaratmamaktadır. Bu noktada çalışma, geleneksel evlilik pratikleri dâhil sınır veya eşik geçişini de göz önünde bulundurarak söz konusu göç türüne eğilmektedir. Yukarıda da değinildiği gibi her ne kadar devlet ve politika ile ilişkilendirilmiş olsa da sınırlar, burada, toplumsal boyutuyla olan ilişkisi çerçevesinde irdelenmektedir. Böylece yaşanan sınır ihlali, devletlerin belirlediği siyasi ve hukuki değerde ve katı çizgileri aşmaktan ayrı olarak haneyi, bireyi ilgilendiren manevi değerlerdeki ayrımlarla ve bu ayrımları yok saymakla ilgili olmaktadır. Bunu en net ve somut olarak evlenecek yaştaki kızların rıza göstererek veya göstermeden kaçırılmalarında veya kaçmalarında görmek mümkündür. Böylesi durumlarda ise ya salt ailevi ya da hem bireysel hem ailevi sınırların yok sayılması söz konusudur. Bu çalışma, sınır-aşırı evliliklerde kaç(ır)ma pratiğinin yaşandığını ortaya koymaktadır. Görüşülen kadınlardan sekizinin kaçarak Türkiye'ye gelin geldikleri anlaşılır. Kaç(ır)ma pratiği her ne kadar ülkelerin her birine veya burada yer alan Makedonya ve Türkiye gibi iki ülkenin tamamına genellenebilir bir yaygınlıkta olmasa da yaşanmadığını ileri sürmek de yanıltıcıdır. Yaşanan kaçak gelin hikâyeleriyle kaç(ır)ma pratiğinin her iki ülke tarafından deneyimlendiği anlaşılır.

Kaç(ır)ma pratiği, birçok topluma göre bir gelenek, geleneksel evlilik pratiğidir. Çalışma kapsamında görüşülen gelin göçmenler arasında geleneksel evlilik pratiklerinden biri olarak sayılan kaç(ır)ma usulü evliliklerle Türkiye'ye

gelmiş olanları içerir. Bu kadınlar, yaşadıkları yerleşim yeri sınırlarından öte, ülke sınırları aşarak gerçekleştirdikleri kaçak evliliklerle evlenmişlerdir. Görüşmelerde katılımcıların farklı sebeplerle kaçma pratiğini tercih ettikleri görülür. Kaçma nedenleri ve göç süreçlerine dair anlatılarına yer vermeden önce görüşülen kadınlarla ilgili bilgi verilmesinde fayda vardır¹⁴. Akabinde kaçma nedenleri ve göç süreçleri irdelenecektir.

Kaçak Gelinlerin Demografik Özellikleri

Kaçak gelinlerin (sekiz kadın) demografik verilerine bakılacak olursa, kaçak gelinlerin en büyüğü 45 yaşında, en küçüğü ise 23 yaşındadır. Dört yıllık eğitim gören bir gelinle birlikte üniversite terk durumunda olan bir gelin bulunur. Bir gelin hariç (üç çocuk) gelinlerin hemen hemen tamamı bir veya iki çocuk sahibidir. Vatandaşlığı bekleyen gelin sayısı iki iken, diğer altı gelin, Türkiye vatandaşlığı almıştır¹⁵. Dolayısıyla vatandaşlığı almadan yaşayan veya "geçici" konumda Türkiye'de ikamet eden bir gelin bulunmamaktadır¹⁶.

Yasal "kaçak"lar¹⁷, kaçma davranışlarına dair farklı nedenler ileri sürseler de esasen temeldeki neden, evliliğe giden yolun kestirme olarak tamamlanmasıdır. Güvenç (2012), kaçma olayının dönüşü olmayan bir sosyal sigorta olduğunu, törenin çiğnenmesinin cezasının evlilik olduğunu dolayısıyla da kestirme yoldan amaca varılmanın usulü olduğunu aktarır. Her ne amaçla gerçekleşmiş olursa olsun bu evliliklerle gelen kadınların tamamı yasal yolları izleyerek ülkeye giriş yapmış, oturma izinleri ile Türkiye'de yeni yaşam kurmuşlardır. Dolayısıyla siyasi veya ekonomik sebeplerle sınır-aşırı hareketlerde bulunan kaçak göçmenler gibi kaçak gelinlerin yasadışı göçmen veya suçlu olarak düşünülmemeleri gerekir. Buradaki "kaçak olma" hali, aile onayı almış evliliklerle aile onayı almamış evliliklerin ayırıcısına varmakla ilgilidir. Bir başka ifadeyle, aile onayı almadan kaçarak evlenenleri tanımlamak için kullanılır.

¹⁴ Çalışmanın konu ve kapsamı itibarıyla sadece kaçak gelinlerin demografik verilerine yer verilmiş, aile onayı almış gelinlerin demografik verileri bu çalışmanın dışında bırakılmıştır (yazarın notu).

¹⁵ Görüşülen gelinlerin içerisinde kaçarak gelenlerin demografik verileri, EK 1'deki tabloda sunulmuştur.

¹⁶ "Geçicilik-Kalıcılık" nitelemeleri Geçici Koruma Rejimi çerçevesinde düzenlenmiş durumdadır. Geçici koruma belgeleri şahıslara, uzun dönem ikamet iznine geçiş hakkı vermediği gibi ilgililere Türk vatandaşlığına başvurma hakkını da ortadan kaldırır (Özer, 2015). Böylesi bir durum ise bulgulardan da anlaşılacağı üzere Makedonyalı göçmen gelinlerde söz konusu değildir.

¹⁷ Kaçak olmanın daima yasadışılıkla ilişkilendirilemeyeceği vurgulanmaktadır.

Kaçak Gelinlerin Kaçma Nedenleri

Neden I:Sevdiğine ulaşma isteği

Görüşmelerden elde edilen sonuçlara bakıldığında, bir kaç belirgin nedenin kaçma pratiğinde etkili olduğu görülür. Bu nedenlerin başında yukarıda değinildiği gibi kişinin sevdiği kişiye hızlıca kavuşma isteği gelir. Görüşülen kadınlardan biri olan K11 kaçma nedenini şu sözlerle anlatır:

“Düğünün Mart-Nisan gibi olmasını istiyorduk, ailem izin vermezdi. O zamanlar bizden önce köyden kız kaçtı. Eşim bunu duymuş biz de kaçalım, dedi. Olur dedim ben de. Gitti uçak biletlerini aldı, köye dayısının yanına geldi, ikisi sonra geldi beni kaçırdılar. 20 yaşındaydım o zaman. 17 Ocak'tı, kaçtım...”

Anlatıda, evlilik aşamasını hızlıca tamamlama arzusu ile birlikte dikkat çeker bir diğer husus da öncesinde birilerinin kaçmış olmasının yeni kaçma girişimlerine örnek oluşturup meşruiyet kazandırdığını ortaya koyar. Burada, Yaşar'ın (1969) kaçırma araçları veya vasıtaları arasında saydığı at veya araba yerine uçaktan bahsedildiği görülür. Dolayısıyla yeni dönem kaçma pratiklerinde veya sınır aşmayı gerektiren kaçma pratiklerinde ister istemez bir değişimin de bu pratikleri şekillendirmeye başladığı anlaşılır. Bir at veya bir arabayla kaç(ır)ma pratiğinin uygulandığı günlerden farklı olarak yeni dönemde ve ulus-ötesi kaçma pratiklerinde sadece bir at veya sadece bir arabayla kaçma pratiğinin tamamlanması pek mümkün değildir. Arabanın yanında, uçağın ayarlanması da gereklidir. Zira gelini kaçırarak olan erkek, göç sonrası geride bıraktığı ülkesinden aldığı gelini, göç sonrası yaşamaya başladığı ülkeye gelin getirecek, dolayısıyla uzun mesafeleri aşması gerekecektir.

Kaçma süreci konusunda aynı gelin (K11) şunları aktarmaktadır:

“Herkes kaçacam derdim de kimse inanmazdı, biraz gülererek söylüyordum ya şaka yapıyorum sanıyorlardı. Kaçacağım gece pasaportumu yanıma aldım. Annem o gün, huzursuzdu. ‘Bu gece seninle birlikte uyuyacam’ dedi. Benden küçük erkek kardeşim izin vermedi, ‘Ben onunla uyurum, duyarsam kalkarım’ dedi ama o gün şansına öyle bir uyudu ki beni hiç duymadı. Kocam geldi, evden çıkarken o kadar çok korktum ki hiç arkama bakmadım. Hemen Üsküpe gittik. Sabah 12’de uçağımız vardı. İstanbul’a gidince bir gün orada gezdik,

yanıma hiç bir şey almamıştım, üstüme eşya aldık. Sonra Çorlu'ya¹⁸ buraya (gelin geldiği eve) geldik."

Türkiye'ye kaçarak gelin gelme fikri, K11'in anlatımında da görüldüğü gibi, bir korku ve güvensizlik yaratmış görünmemektedir. Görüşmecinin yaşadığı korku, kaçak duruma düşmekten veya sınır aşarak ülke değiştirmekten ziyade, ailesi tarafından yakalanma ve eşiyile gitmesine izin verilmeme ihtimaliyle ilgilidir. Anlatıların birçoğunda görüldüğü gibi, kaçma pratiği çoğunlukla gece saatlerinde gerçekleşmiştir. Yaşa (1969), kaçma eylemlerinin geceleri gerçekleştiğini aktarır ve bu aktarım Makedonyalı kaçak gelinler için de geçerlidir. Ancak Yaşa'nın (1969), anlaşmalı kaçma geleneğinde çiftlerin uzak noktalara ve özellikle de dağlara kaçtıklarını iddia ettiği açıklama, Makedonyadan Türkiye'ye kaçan gelinleri kapsamamaktadır. Zira bu tarz evliliklerde çiftler kaçır kaçmaz, dağlara değil, sınırlar ötesi bir ülkeye gitme zorunlulukları vardır, aksi halde yakalanma riskleri yüksektir.

Neden II: Ailenin Rıza Göstermemesi

Kaçma pratiği ile evlenen gelinlerden bir olan K18, şimdiki eşiyile evliliğine karşı çıkan ebeveynlerinden dolayı ani olarak kaçma kararı aldığını şu sözlerle belirtmektedir: *"Aniden oldu, geldim... İstemedi babam beni vermedi. Ben de iki hafta sonra kaçtım. Temizliğimi yaptım, kaçtım. Cahillik işte, şimdi kaçmasaydım diyorum..."* K18 isimli gelin gibi benzer bir nedenden dolayı K23 isimli gelin de kaçma kararı alır: *"Biz konuşuyoruz uzun zamandan beri ama annemi ikna edemiyordum. Uzak diye izin vermez. Ben de orta günde kaçtım."* K28 isimli gelin ise eşiyile evlenmesi halinde eşinin ikinci evliliği olacağından ötürü ailesinin evliliğine karşı çıktığını anlatır:

"Dul adama kız bakarsa, sana başka çocuk yokudu mu derler. Dul adam ikinci kalitedir, kalitesi düşmüştür yani... Babam gönülle vermez. Gidersen sen git, sen çek, demeye getirdi. Bir sürü mana arar. Gönül meselesini anlamazlar. Gönül severse her şeyine razı oluyorsun... Kaçmadan evvel kocanın evi için

¹⁸ Her ne kadar Çorlu, Ergene Belediyesi'nin 2012 yılında belediye statüsü almasıyla küçülmeye gitmiş ve buna bağlı olarak Makedonya göçmenlerinin çoğu Ergene Belediyesi sınırları içerisinde kalmış olsalar bile halen Makedonya göçmenleri, kendilerinin ve Makedonya'dan yeni gelen göçmenlerin Çorlu'da yaşadıklarını belirtmektedirler. Bununla alakalı olarak araştırmada sadece Ergene'den değil, göçmenlerin dilinden düşmeyen Çorlu'dan da ayrıca söz edilmektedir.

deyemezsin burası benim meydanım ama evlendikten sonra artık dersin... Kaçmazsa, bunların kızı gönülle geldi, hudut aşırı kaçmadı dersin. Ben kaçtım ama. Eşime söz verdim. Sözü verecem dedim. O da yeni yılda gelir alırım seni. Şimdi almazsam Mayıs'ta cümbüşe (Çalıklı Festivali) gelir o zaman kaçırırım, dedi. Yok sonra gelmezsen başkasını bulurum dedi. Ben de sözü verdim müsait olursan gel al dedim. Bilinçli bilinçli gel kaçır beni dedim. Yoksa annem-babam vermez. Şimdi gelmezsen 5 ay sonra tekrar gelirim alırım diyordu. Sonra arabasıyla gelip aldı beni. Yeni sene akşamıydı geldiğinde (Aralık 1998). O gün annemlere Radovişe dışıya gidiyorum dedim Radovişe gittim... O kadar korkular yaşadım ki, acami de değilsin git gidebildiğin kadar. Bir acamilik yaptık kaçtın artık tekrar dönemezsin. Binecen da gidecen, olmaz artık. İçeriden bakıyorsun çözmeye. Kaçıp gitmeyi çözüm saymıyorsun artık. Çocukluk yapmışsın bir defa, tekrar yapamazsın!..”

K28 isimli gelinin anlatımında önemli iki detay ortaya çıkar. Bunlardan biri boşanmış kişilerle evliliklerin toplum tarafından hoş karşılanmadığı bir diğeri ise gelinlerin yaşadıkları toplum yapısında evlilik için babanın “gönülle vermesi” şartının öncelik taşıdığıdır. K28 isimli gelinin konuşmalarında ayrıca dikkate değer bir diğer husus ise kaç(ır)ma girişiminin geleneksel yöntemlerle sürdürüldüğü bulgusudur. Görüldüğü gibi gelin, kendi başına evden çıkıp belirledikleri bir noktada buluşmak veya Türkiye'ye kendi başına gelmek yerine, eşinin kendisini almaya gelmesini söyler ve gelmesini bekler. Dolayısıyla kendi isteği ile kaçmayı istese de gelin, eşinin himayesinde ve yönlendirmesine tabi olarak bir anlamda kaçırılmayı beklemektedir.

Kaçak gelinler arasında, annesini ikna edemediğinden dolayı kaçanlar da vardır. Bunlardan biri, K30 isimli gelindir:

“Anam kocam için ni buralı ni oralı derdi, istemezdi... Biz arkadaşlık yaparken, kocam o zaman Almanya'ya gitti. 10. ayda babası öldü, Türkiye'ye dönmek zorunda kaldı ama diyorum ya hep aklında Almanya'ya gitmek vardı. Konuşunca da vallahi derdi senle evlenmeye niyetim var. Vermezler derdim, o da kaçarsın dedi. Ben de kaçarım dedim. Anam da olmaz der, bunalıma gidersin kaçarsın derdi. Tekrar dünyaya gelsem yine aynı adamı severim. Üle bir sevdim adamı!.. Gece yarısı geldi 1'di geldi. Hiç arkama bakmadan kapattım kapıyı. O kadar çok şey yaşadktan sonra evden ayrılmaya

üzülmedim, ben sinirliydim, kızgın çıktım evden. Hiç bakmadım geriye. Kocam Türkiye'den otobüsle Üsküp'e ka geldi, Konçe'ye arabayla."

Kaçma pratiği ile ilgili alan yazında kandırma (*deception*) hususuna da değinilmekte, bazı çalışmalar (Amsler and Kleinbach, 1999) kandırarak kız kaçırmaları bir şiddet hareketi olarak değerlendirmektedir. Kandırıldığı söylentilerine karşı çıkan K28, eşi tarafından kandırılmadığını kendi isteği ile kaçtığını aktarmaktadır: "Seni gönlün götüreceksin, o doldurdu aklımı derler, yok ya üle bişe. Ben gönlüme baktım."

Görüşmelerde, kaç(ır)ma pratiğinde ailenin tavrı gelin ve damadın bilhassa gelinin karar almasında belirleyici olduğu ortaya çıkmaktadır. Görüşülen gelin göçmenlerden büyük bir çoğunluğunun aile onayı alarak Türkiye'ye geldikleri, gelişlerinde ise ailelerin evlilik göçlerine takındıkları yapıcı/destekleyici tavrın etkili olduğu anlaşılır. Ailevi tavır alışlarda (karar almaya müdahil olmama, aile üyelerinden birinin karşı çıkması veya ailenin karşı çıkması durumlarında) gelin göçmenlerin aileyi ikna etmeye çalıştıkları, ikna edebildikleri durumlarda aile onayı alarak evlendikleri, ikna edemediklerinde alternatif bir yola yöneldikleri dolayısıyla kaçarak evlenmeyi seçtikleri görülür. Dolayısıyla kaçarak evlilik, evlilik sürecini hızlandırmanın yanı sıra eş ile aile arasında kalan gelin göçmenin seçimini eşten yana kullanması durumlarında da yaşanabilmektedir. Bu tavır alış, K30 isimli gelinin söylediklerinde açıkça görülmektedir:

"Anam karşı çıkardı. Kimliği (Türk vatandaşlığı), düzenli bir işi olmadığı için ve askerliği yapmadığı için. Yani ev kuramayacağını düşünerek onu istemezdi. Ona olmaz hiç bir zaman, derdi. Altını çiz, 'hiç bir zaman olmaz' dedi bana. Ne demek, ölüp kalsam bile asla vermeyecekti beni ona. Çocuğa kesinlikle demeyeceksin, inadına yapar. Benim oğlum var ben asla "kesinlikle" demem, çünkü o inadına yapar onu. Bana anam 'kesinlikle' olmaz dedi... [...]
Gece yarısı geldi 1'di, geldi. Hiç arkama bakmadan kapattım kapıyı..."

Bir başka olayda ise K31 isimli gelin, Türkiye'de dayısının yanında misafirlikteyken, yengesi tarafından babaannesinin de tanıdığı Makedonya göçmeni biriyle evlendirilmek istenir. Gelin ise babaannesinin görünmez desteğiyle istediği kişiyi, ailesinin istediği kişiye tercih eder:

“Ev toplayıcı, çalışkan olduğum için yengem başka biriyle tanıştırmak istedi. Babaannem karşı çıktı. Yengemin aramızı yapmak istediği kişi, İştîp (Makedonya) köylerinden. Babaannem onları biliyordu, ‘içki içerler yapamazsın sen’, diyordu. Eşim de kendi ailesine durumu anlatmış, gelip istemeyi düşünüyorlar. Yengeme söylüyoruz sürekli erteliyor. Bugün değil, başka gün diye. Babamla annem ise yengemin istediğine olur, diyorlar, babaannem olmaz diyor. (Kocam da) Olmaz böyle, dedi. Onlara verirler seni, dedi. O zaman kaçırayım seni, dedi. Onun demesini bekliyordum ben de... Ekim 1999 gecesi kocama kaçtım!..”

K14 gelin de benzer bir sorundan (annesinin karşı çıkmasından) dolayı kaçarak ulus-ötesi evliliğini gerçekleştirmiştir:

“Annem izin vermezdi, işi uzatırdı. Babam sakindir, her şeye razıydı. Sana anlatsam şaşarsın, neler yaşadım. Abim o zaman kasabada yaşardı ailesiyle. Ben kaçmaya karar verdim, gideceğim. Kocam gelip beni alacak. Her şeyi o gece yavaşça yaptım. Hazırlandım pasaportumu aldım, tam odadan çıkacağım, bir kapıyı kapattım gürültüyle. Annem uyandı. Çok korktum koşarak dışarı çıktım. Kocama demiştim ben köpeklerden çok korkarım sen arabayla evin önüne kadar gel dedim. O da kapıda bekliyor arabanın içinde. Arabada da dayısı ve bir Makedon şoför vardı. Arabaya bindim kaçıyoruz. O sıra annem abimi aramış, kalk kızı yakala kaçıyor diye. Kimle kaçtığımı da bilmiyorlar. Abim korkmuş çıkmış beni aramaya, İştîp yolunda yolumuzu kesti. O da o an o kadar çok paniklemiş ve korkmuş ki, sonra anlatınca eliyle arabanın ön camına sadece dokunmak istemiş ama o cama dokununca ön cam tuz buz oldu. Ben bunu görünce daha da çok kortum camı kıran beni ne yapmaz diye. Arabadan inmeyip devam ettik, biraz sonra biz indik kocamla ağaçlıklara doğru koşmaya başladık. Sonra korkudan herhalde bayılmışım. Abim gelmiş beni kucağına alıp arabaya bindirmiş. Ayılınca sordu benimle mi geleceksin bu çocukla mı diye. Kararımı vermiştim bir kere kocama gelmiyorum deyip yarı yolda bırakamazdım, kocamla gidiyorum dedim. Abim sustu beni ve kocamı alıp evine götürdü. Sabahında bizi havaalanına bıraktı. Bana sevdiğini evlenmek istediğini söyleseydin sana yok mu derdim, dedi. Bilemedim o zaman, çok korkmuştum. Abim de akıllı, o da karısını kaçırarak evlenmişti, beni anlıyordu. Ama annem kabul etmezdi... Sonra biz Türkiye’ye geldik. Babam bir ay konuşmadı, annem iki-üç gün sonra barıştı.”

Neden III: Evlilik Sürecini Hızlandırma

Bulgular arasında aile onayı beklemeden iki yetişkin kişinin (K15 isimli gelinin yaşamında olduğu gibi) verdiği kararlar kaçarak evliliğin gerçekleşebildiği görülüyor:

“Dayıoğlum olanın (oğlan) tabiatını biğenmiş, arkadaşına beni anlatır. Kocam bütün gün çalıştığından kendine bir hayat bakılmaz... (Sonrasında) Facebook’tan arkadaşlık gönderdi, kabul ettim, iki ay konuştuk ama arkadaş gibi... Konuştuğumuzda hep derdi bayramda gelicem alıcam seni. O zamanlarda annemin haberi yoktu... Çok iş olur diye, kaçmamı isterdi. Ben de nasıl olur, tanımıyoruz derdim. ‘Olsun’ derdi. Ben de ‘isteme olsun’, deyince, sürekli gelip gidemem derdi... ‘Bayramın 2. Günü geleceğim, 10 gibi uçak var, yer ayırttım seni alır geri dönerim’, dedi. Ben de o gün bayram için abimler bize geldi, Radoviş’te yaşıyorlardı. Onlar Radoviş’e dönmeye doğru anneme ‘dışım ağırıyor, abime gideyim yarın dışıya götürür’ dedim. Hazırlandım evden çıkarken anneme bir sarıldım, ‘kız ne oluyor yarın geleceksin zaten’ der. Abim de bilmiyorum, yok salmam yarın tütün kırdıracağım ona der. Eve gittim, abimin çok başı ağırır, o gün de başı ağırıyordu erken yattı. Yengemin haberi var. ‘Dur düşün’, dedi. Akşam 9’da kocam uçaktan inecek 11’de Radoviş’e gelecekti. Ben de mesaj gönderdim ‘düşünmem lazım’ dedim 4’te gel. O akşam içimde bir his var, sanki çok iyi çıkacak. Tamam, hazırım dedim, evi bulamıyor. Kendim tarif ettim. Geldi. Evde de dedem var, kıyametler kopardı beni görseydi. Arkama bakmadan kaçtım...”

Kaçarak gelen gelinlerin evlilik göçlerinde, belirleyici kişi/kişiler yine kendileridir. Zira çiftler, anne-baba veya bir arkadaş, akrabanın etkin ve belirleyici nitelikte bir rol oynamasına gerek duymadan, aldıkları kaçma kararını kendi başlarına uygulayabilmişlerdir. Dolayısıyla Amsler ve Kleinbach’in de çalışmalarında (1999) belirttikleri gibi, karşılıklı anlaşma sonucu kaç(ır)mayı seçen çiftler aslında diğer tüm geleneklerden uzaklaşarak tek bir geleneği uygulama yoluna gitmeyi tercih etmişlerdir. Bu durumu K15 isimli gelinin eşinin düşüncelerini anlattığı konuşmasında bulmak mümkündür. Söz konusu gelinin eşi, “çok iş olur” düşüncesiyle gelinin kaçmasını ister, gelinin bu düşünceyi paylaşması sonucu da kaçma girişimi başarıyla sonuçlanır. “Çok iş olur” ifadesi aslında geleneksel toplumların evlilik süreçlerinde uygulamaya

önem verdikleri bir dizi geleneksel pratiği ima eder, bu telaşı ve pratikleri uygulamak yerine kaçarak hızlıca evlenip barklanmak hem zaman hem de emek anlamında bir çözüm yoluna dönüşmüş görünmektedir.

Değerlendirme

Balkan göçleri ile ilgili tanım ve açıklamalar, Balkanlardan Türkiye'ye doğru yaşanmış göçlerin siyasi ve/veya ekonomik temellerine odaklıdır. Oysa bu çalışma, klasik Balkan göçleri söyleminden azca uzaklaşarak sosyo-kültürel nitelikte Balkan göçlerinin de yaşandığını iddia etmekte, Balkanlardan (Makedonya örneği), kadınların evlilik göçü ile tek başlarına birer aktör olarak sınır geçtiklerini, göç ettiklerini öne sürmektedir. Bu anlamda Balkan göçleri kategorisinde devam eden göçlerin klasik tanım ve açıklamalardan uzaklaşması, uzaklaşılmasa da en azından evlilik gibi farklı neden veya amaçlarla da Balkanlardan Türklerin Türkiye'ye göç ettiklerinin fark edilmesi önem arz etmektedir.

Evlilik göçleri ile birlikte bilhassa “kaçak” yakıştırması almış göçmen gelinlere eğilmekte olan bu çalışma, konu itibarıyla evlilik, kaçak gelin ve sınır-aşırı evlilik gibi terimleri kullanmaktadır. Kaçak olma ve sınır-aşma kavramları, farklı disiplinlerin de ayrıca başlıca kavramları arasında yer alır. Dolayısıyla kavram karmaşasına mahal vermemek adına, metinde kavramsal çerçeve başlığı altında söz konusu kavramlar olabildiğince kapsamlı ve güncel okumalarla tanımlanmakta, akabinde çalışmanın konusu ile ilişkilendirilecek yapıya kavuşmaktadır. Bu bağlamda çalışma, sınır kavramının salt siyaset ve benzeri disiplinlerde tanımlandığı gibi katı sınır çizgileri anlamına gelmediğini, manevi, görünmeyen ve bireysel yaşamın bir unsuru olabilecek nitelikte sınırların da olabileceğini, benzer şekilde kaçak olmanın devlet nezdinde anlaşıldığı anlamlarla tanımlanamayacağını, haneyi, köyü, mahalleyi de içerebilen düzeylerde karşılığı olabileceğini savunmaktadır. Bu iddiayla bağlantılı olarak, bir göçmenin “kaçak” olması, devlet sınırlarını ihlal eden ve hatta suçlu etiketi almış bir kişiyle daima ilişkilendirilemeyip, kimi durumlarda geleneksel evlilik pratikleri arasında sayılan/sayılmayan kaçarak evlilikle gelin olmuş bir göçmen örnek olarak verilebilir. Çalışmada araştırma topluluğunu oluşturan kaçak gelinler başka bir ifade ile kadınların kaçak olma

halleri, devletin sınırlarını yasa dışı yollarla geçtikleri anlamına gelmemekte, salt ailevi sınırların ihlali anlamı taşımaktadır.

Çalışma kapsamında görüşülen 31 kadın, sınır-aşırı evlilik yapmayı göze almış ve bu evlilik ile sınır aşmış, Türkiye'ye göç etmiştir. Bu göçlerin içerisinde ise bir grup (sekiz) kadın, farklı sebeplerle "kaçarak" evlenmeyi tercih etmiştir. Başlıca sebepleri, evlilik sürelerinin hızlıca tamamlanması veya ailenin, evliliğe karşı çıkmalarıdır. Makedonya-Türkiye arasındaki evlilikler, geleneksel pratiklerin yavaş ilerlemesi ve arada ülke sınırlarından dolayı gidiş gelişlerin uzaması sebebiyle aylara hatta yıllara yayılabiliyor, gençler ise bu uzun sürelerle boyun eğmektense ani kaçış kararı ve planı ile evlilik sürelerini birkaç güne veya birkaç saate indirebilmektedirler. Ailenin olumsuz kararları da evliliklerin kaçarak gerçekleşmesinde belirleyici görünmektedir. Aile izni alamayan gelinler, eşleri olacak kişilerin maddi-manevi destek ve motivasyonları ile bir anda kaçma kararı alabilmekte, bir uçak bileti ile bir gecede veya birkaç saatte ülke değiştirebilmektedirler. Görüleceği üzere geleneksel evlilik pratikleri arasında sayılan kaçarak evlilikler de tıpkı göçler gibi değişmekte, at ve arabayla gerçekleşen kaçak evlilikler, artık atı değil uçağı gerektirmekte; mektupla haberleşme yerini, cep telefonu internet görüşmelerine bırakmaktadır. Dolayısıyla ister istemez, göçlerin alt kategorilerinde de yeni değişimler, yaşam koşullarında yeni yeni arayışlar belirmektedir. Sonuç olarak bu çalışma, kaçarak evlilik göçü gerçekleştirmiş Makedonyalı Türk kadınlarının göç süreçlerine ve göç kararlarına, anlatıları üzerinden eğilirken, çağın gerekliliğini yakalamak adına yaşanan değişimi görmek gerektiğini ortaya koymaktadır. Bununla birlikte klasik söylemlerin ilerisine gidilmesini ve tanımlı kavramlara (sınır, kaçma gibi) tek bir bakış açısından ziyade multi-disipliner şekilde bakılmasını salık vermektedir.

Kaynakça

- Adiller, S. (2016). *Ulus-ötesi göç ve evlilik bağlamında kadın göçü: Türkiye'nin Makedonyalı ve Kosovalı göçmen gelinleri*. Yayınlanmamış doktora tezi. Ankara Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Akpınar, A. (2007). İsveç'te yaşayan Türk kadınlarının sosyal ilişki ağları, evlilik ve boşanma durumları. İç. Kaya, A., Şahin, B. (Derl.), *Kökler ve yollar Türkiye'de göç süreçleri*, (1. Baskı). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Amsler, S. and Kleinbach, R. (1999). Bride kidnapping in Kyrgyz Republic. *International Journal of Central Asian Studies*. ss. 1-29.
- Anderson, J. (2001). Towards a theory of borders: States, political economy and democracy. *ANNALES*. 2(26). ss. 219-232.
- Anderson, M. (1996). *Frontiers territory and state formation in the Modern World*. Oxford: Polity Press.
- Aybek, M. C. Straafburger, G. ve Yüksel-Kaptanoğlu, I. (2015). *Marriage migration from Turkey to Germany: risks and coping strategies of transnational couples. spatial mobility, migration, and living arrangements*, Londra: Springer.
- Beltekin, N. ve Radmard, S. (2013). Türkiye'de lisansüstü eğitim gören uluslararası öğrencilerinin üniversiteye ilişkin görüşleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 43(43), ss. 250-269.
- Bonifazi, C. and Mamolo, M. (2004). Past and current trends of Balkan migrations, *Espace Populations Societes*, 3, ss. 519-531.
- Castles, S. and Miller, J. M. (2008). *Göçler çağı*. (Çev. Bal, B. U.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Chun, Y. S. Ch. (1996). Mail-Order bride industry: The perpetuation of transnational economic Inequalities and stereotypes. *University of Pennsylvania Journal of International Law*, 17(4), ss. 1155-1208.
- Çiğerci, N. (2012). Bursa-Kırcaali hattı: 1989'da gelen Bulgaristan göçmenleri örneği. İç. I.-Ö., S. Gülfer ve Ş. Ö. N. Aslı (Derl.), *Küreselleşme çağında göç kavramlar, tartışmalar*, İstanbul: İletişim. ss. 107-134.
- Creswell, W. J. (2016). *Nitel araştırma yöntemleri beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni*, 3. Baskı, (Çev. Bütün, M., Beşir, D. S.). Ankara: Siyasal Yayın.

- Çağlar, A. (1999). Türk üniversitelerinde öğrenim gören Türk Cumhuriyetleri ve akraba toplulukları öğrencilerinin sorunları. *Amme İdaresi Dergisi*, 32(4), ss. 133-169.
- Dauvergne, C. (2008). *Making people illegal*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Deniz, A. and Özgür, M. (2013). Antalya'da Rus gelinler: göçten evliliğe, evlilikten göçe. *Sosyoloji Dergisi*, 27, ss. 151-175.
- Derman, S. (2010). Yabancı uyruklu öğrencilerin Türkiye Türkçesi öğreniminde karşılaştıkları sorunlar. *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 29(29), ss. 227-247.
- Diener, C. A. and Hagen, J. (2012). *Border a very short introduction*. Oxford: Oxford University Press.
- Erder, S. (2014). Balkan göçmenleri ve değişen uygulamalar: İskân kurumunun dostları, İç. *Türkiye'nin uluslararası göç politikaları, 1923-2023*, İ. Ahmet ve E. Sema, G. Faruk (Ed.), İstanbul: MireKoç,
- Gelekçi, C. (2014). Avusturya'da yaşayan Türklerin Türkiye ile bağları ve evlilik göçü. *Bilgi, Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*. 71, ss.179-204.
- Genç, D. (2014). Türkiye'nin yabancıların hareketliliğine ilişkin sınır politikası. *Sınır ve Sınırdışı*. (Derl. Danış D. ve Soysüren, İ.). Ankara: Notabene.2014.
- Ekiz-Gökmen, Ç. (2011). Türk turizminin yabancı gelinleri: Marmaris yöresinde turizm sektöründe çalışan göçmen kadınlar. *Çalışma ve Toplum*, 1, ss. 201-231.
- Gürbüz, R. ve Güleç, İ. (2016). Türkiye'de eğitim gören yabancı öğrencilerin Türkçeye ilişkin görüşleri: Sakarya Üniversitesi Örneği. *Sakarya University Journal Of Education*, 6/2 (Ağustos/August 2016).141 153.
- Güvenç, B. (2012). Geleneklerden kalıntılar: başlık, berdel, kız-kaçırma, kuma ve amca-kızı evliliği. *Kadın Araştırmaları Dergisi*. (1).
- İçduygu, A. ve Sert, D. (2015). The changing waves of migration from the Balkans to Turkey: A historical account. In Vermeulen, H., Baldwin-Edwards, M. and Van Boeschoten R. (Ed.), *Migration in the southern Balkans*. London: SpringerOpen.
- İçduygu, A. (2014). Türkiye'ye yönelen uluslararası göç hareketleri, İç. *Türkiye'nin uluslararası göç politikaları, 1923-2023*, İ. Ahmet ve E. Sema, G. Faruk (Ed.), İstanbul: MireKoç,

- Kabaklı-Çimen, L. (2008). *Türk töresinde kadın ve aile*. (1. Baskı). İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Kamu diplomasisi koordinatörlüğü bülteni: Binlerce uluslararası Öğrenci ‘Türkiye bursları’ projesiyle Türkiye’de. <https://kdk.gov.tr/sayilarla/binlerce-uluslararası-ogrenci-türkiye-bursları-projesiyle-türkiyede/7>
- Kleinbach, R., Ablezova, M., and Aitieva, M. (2005). Kidnapping for marriage (Ala Kachuu) i a Kyrgyz village. *Central Asian Survey*, 24(2), ss.191-202.
- Kofman, E., Annie Phizacklea, Parvati Raghuram, Rosemary Sales (2000). *Gender and international migration in Europe employment, welfare and politics*, Londra: Routledge.
- Kümbetoğlu, B. (2012). Göç çalışmalarında “Nasıl” sorusu. İç. İhlamur-Öner, S. Gülfer ve Ö. Ş. Ö. N. Aslı (Derl.), *Küreselleşme çağında göç kavramlar, tartışmalar*. İstanbul: İletişim. ss. 49-85.
- Nkosi, M. (2014). Ukuthwala “bride abduction” and education: critical challenges and opportunities faced by school principals in rural Kwazulu-Natal. *Journal of Social Science*, 41(3), ss. 41-454.
- Özer, Y. Y. (2015). *Türkiye ve Fransa örnekleriyle uluslararası göç ve yabancı düşmanlığı*. İstanbul: Derin Yayınları.
- Özgür, E. M., ve Aydın, O. (2010). Türkiye’de kadın evlilik göçü. *E-Journal of New World Sciences Academy*, 5(1), ss. 19-31.
- Özgür, E. M., ve Aydın, O. (2011), Türkiye’de evlilik göçünün mekânsal veri analizi teknikleriyle değerlendirilmesi. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, CBD 9(1), ss. 29-40.
- Özgür, N. (2012). Modern Türkiye’nin zorunlu göçmenleri: muhacirler, iskânlılar, mübadiller, islamlar, soydaşlar, “G” grubu, mülteciler, “Tekne mültecileri”. İç. I.-Ö., S. Gülfer ve Ş. Ö. N. Aslı (Derl.), *Küreselleşme çağında göç kavramlar, tartışmalar*, İstanbul: İletişim. ss. 199-216.
- Özoğlu, M., Gur, B. S., ve Coşkun, İ. (2012). *Küresel eğilimler ışığında Türkiye’de uluslararası öğrenciler*. Ankara: Seta.
- Piper, N. and Roces, M. (2003). Introduction: marriage and migration in an age of globalization, In. Piper, N., Roces, M. (Ed.), *Wife of worker? Asian women and migration*. Oxford, Rowman & Littlefield Publishers.
- Sezen, L. (2005). Türkiye’de evlenme biçimleri. *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 27. ss. 185-195.

- Takeda, A. and Matthews, J. (2009). Japanese women, marriage migration and cultural identity: thinking through globalisation, diaspora and transnationalism. *Australian sociological association annual conference: the future of sociology*. Avustralya.
- Taş, E. (2014). Evlilik göçüyle Türkiye'den Belçika'ya gelen gelinler ve boşanma sorunu. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (20), ss.217-235.
- Teule, J., Vanderwaeren, E., and Mbah-Fongkimeh, A. (2012). *Marriage migration from Emirdağ to Brussels*. Brüksel: The King Baudouin Foundation.
- Van-Gennep, A. (1960). *The rites of passage*. Chicago: The University of Chicago.
- Watts, J. S. (1984). Marriage migration, a neglected form of long-term mobility: a case study form Ilorin, Nigeria. *International Migration Review*, 17(4), ss. 682-698.
- Yaş, İ. (1969). Traditions of some a typical cases of marriage in Turkey. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 24(1),ss. 1-19.
- Yılmaz, C. (2009). Türkiye'de kırdan kente göç sürecinde etkili olan faktörlerden biri: evlilik yoluyla göç. *Eastern Geographical Review*, 21,ss. 221-232.

Ek 1 Makedonyalı Kaçak Gelinler

	Doğum Tarihi	Eğitim Düzeyi	Çocuk Sayısı	Vatandaşlık Bilgisi
11-KE	1990-1999	Lise Mezunu	1	Vatandaşlık Bekliyor
14-KE	1990-1999	8 Yıllık	1	Vatandaşlık Bekliyor
15-KE	1980-1989	8 Yıllık	1	T.C.
18-KE	1990-1999	8 Yıllık	2	T.C.
23-KE	1980-1989	8 Yıllık	1	T.C.
28-KE	1970-1979	8 Yıllık	4	T.C.
30-KE	1980-1989	8 Yıllık	1	T.C.
31-KE	1970-1979	8 Yıllık	1	T.C.

